

La qüestió agrària al Baix Gaià durant la Segona República: l'emergència dels sindicats d'agricultors rabassaires (1931-1932)

Ricard Ramon i Sumoy

A partir de l'abril del 1931, amb la instauració de la Segona República, va irrompre al camp català una nova dinàmica en la relació entre propietaris i conreadors de la terra: tant el govern de la República com el govern català van iniciar un procés de resolució de la qüestió rabassaire, tot posant en marxa una nova legislació que permetés als pagesos reduir les rendes que pagaven als propietaris o poder accedir a la propietat plena de la terra. Aquest procés reformador, en un marc de crisi econòmica i enmig d'una notable confrontació política entre dretes i esquerres, va culminar el 1934 amb l'aprovació de la Llei de contractes de conreu, la qual va modificar el marc de relacions entre propietaris de la terra i arrendataris en favor d'aquests últims.

El present article té dues parts: en la primera part es descriurà l'evolució de la conflictivitat agrària als pobles del Baix Gaià durant els inicis de la Segona República, arran del primer procés de revisió dels contractes de conreu; en la segona part es descriurà l'emergència dels sindicats de rabassaires, així com les seves principals característiques.

LA REVISIÓ DELS CONTRACTES DE CONREU AL BAIX GAIÀ (1931-1932)

El primer pas del procés reformador republicà fou l'aprovació, per part del govern provisional de la República, d'uns decrets que obrien un període de revisió de tots els contractes d'arrendament rústics i parceria davant els jurats mixtos de la propietat rural o bé davant els jutjats de primera instància. Aquesta nova legislació, elaborada per tal d'evitar els arrendaments abusius, establia que els judicis de desnonament per falta de pagament quedarien en suspens quan el demandant acredités que havia sol·licitat revisió de renda. Tal com era d'esperar, els rabassaires aprofitaren en massa aquesta llei i durant l'estiu del 1931 van presentar unes 30.000 demandes de revisió de rendes (el 70% de les presentades a tot l'Estat)¹. Al partit judicial del Vendrell s'interposaren 2.952 demandes (més del 60% de les que hi havia en tota la província de Tarragona), i s'establia una proporció equivalent a una demanda per cada 10 habitants,² cosa que demostra, en aquesta zona, l'existència d'una notable confrontació entre propietaris i pagesos. És evident que els parcers i arrendataris d'aquest partit judicial desaprovaven d'una manera generalitzada les rendes que pagaven als propietaris.

Pel que fa als pobles del Baix Gaià, si bé sabem que es presentaren demandes a tots els municipis, és difícil poder fer una valoració seriosa de l'impacte de la revisió dels contractes de conreu atesa la dificultat de trobar dades convincents. Els pobles on dominaven els cultius de secà i que tenien més nombre de parcers i arrendataris foren els que es veieren més afectats, en especial Vespella, que amb una població de 212 habitants va presentar 143 demandes. Els nombrosos parcers de la Pobla de Montornès i Salomó, que de feia temps tenien seriosos problemes amb els propietaris, també varen aprofitar l'ocasió i presentaren 103 i 72 demandes, respectivament. En els dos pobles, la Unió de Rabassaires tingué un paper fonamental a l'hora d'informar degudament els camperols, tramitar les sol·licituds i preparar els judicis. Molt poques foren les demandes presentades als pobles amb regadiu com la Riera o Altafulla. A Torredembarra només es presentaren 2 sol·licituds, i va ser el poble de tot el partit judicial del Vendrell amb menor nombre de demandes presentades.

A mig desembre del 1931, quan ja havien aparegut algunes sentències, totes contràries als pagesos, *La Veu de Tarragona* afirmava que “un poble de treballadors

¹ BALCELLS, A. (1983). “La qüestió rabassaire i la política agrària de la Generalitat”, a: AAVV. *Estructura social i econòmica del camp català*. Barcelona: La Magrana, p. 139.

² BALCELLS, A. (1983). *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936)*. Barcelona: La Llar del Llibre, p. 146.

honrats i laboriosos [el Catllar] gairebé sencer s'havia alçat contra els amos portant al nostre jutjat una munió de demandes de revisió".³ Si bé es tractava d'un procés administratiu per sol·licitar la reducció de rendes, molts pagesos ho interpretaren com un pas cap a la propietat de la terra. També cal dir que la suspensió dels judicis de desnonament per als casos en què s'hagués sol·licitat revisió suposava un cop molt dur per a alguns propietaris, atès que s'havien de resignar a mantenir a les seves terres molts pagesos que no els pagaven l'arrendament convingut.

A la verema del 1931 hi va haver molts pagesos que, tot aprofitant la situació d'incertesa propiciada per la revisió dels contractes, van decidir incomplir el contracte vigent i van rebaixar la part corresponent a l'amo (o bé es van quedar amb la totalitat de la collita). La tensió s'incrementava cada dia al camp català i a finals de setembre "l'agitació era intensa al Penedès, Vallès, Pla de Bages i altres comarques".⁴ Pel que fa a l'àrea del Baix Gaià, no s'havien presentat fins aquell moment gaires denúncies per part dels propietaris i regnava encara una certa tranquil·litat. Així, doncs, el *Diari de Tarragona*, fent referència a tot el partit judicial del Vendrell, diu el 22 de setembre que "en general s'ha imposat el bon sentit i són en nombre reduïdíssim els fets ocorreguts que han motivat la presentació de denúncies al jutjat per apropiació de fruits".⁵ La verema anava per bon camí, i no va ser fins unes setmanes més tard, amb la collita d'olives i les garrofes, que van aparèixer els primers conflictes significatius.

No obstant això, davant l'agitació que s'estava presentant arreu del Principat, els propietaris van acceptar la intervenció del Govern català i van signar, juntament amb els representants dels rabassaires, l'anomenat Pacte de la Generalitat (acordat el 21 de setembre del 1931): en aquest acord els propietaris acceptaren (per aquella collita i mentre no haguessin decidit els jutges) que els pagesos retinguessin una part de la collita, de manera que els que donaven 1/2 dels fruits, donarien 1/3; els que donaven 1/3, donarien 1/4, i els que entregaven 1/4, donarien 1/5.⁶

Però el Pacte de la Generalitat no va apaivagar la tensió al camp català i fou justament després d'aquest acord quan arribà la tensió al Baix Gaià: a finals d'octubre a Salomó diversos parcers productors de garrofes "retiraren les quantitats que els semblà i deixaren al terreny les que corresponien a l'amo", en lloc de recollir-les tal com els corresponia. Segons la premsa d'aquells dies, els parcers "prengueren dos

³ *La Veu de Tarragona*, 18-12-1931.

⁴ *La Veu de Tarragona*, 22-9-1931.

⁵ *Diari de Tarragona*, 22-9-1931.

⁶ BALCELLS, A. *El problema agrari a Catalunya...*, p. 141. *La Veu de Tarragona*, 23-9-1931.

testimonis d'unes i altres quantitats i feren passar avís que no responien del fruit en cas que els propietaris no s'apressessin a retirar-lo".⁷

Pocs dies després, *La Veu de Tarragona*, diari de la Lliga Catalana, comentava que als pobles del Catllar, la Nou i la Pobla de Montornès, s'hi havien produït alguns abusos per part dels parcers i arrendataris, fet que havia provocat la interposició de diverses denúncies als jutjats. El governador civil també va denunciar els actes dels pagesos d'aquests tres municipis,⁸ els quals van ser el centre de l'agitació rabassaire durant tota la Segona República. Ara bé, el conflicte del Catllar fou ben solucionat al cap de pocs dies: la mateixa setmana hi hagué una reunió en què propietaris, parcers i arrendadors d'aquesta localitat, gràcies a la mediació del governador civil, aconseguiren arribar a un acord. La fórmula consistia que els arrendataris farien entrega als propietaris de les quantitats que els corresponien segons els contractes vigents; ara bé, els propietaris signarien rebuts "per tal de que estessin garantits els parcers i arrendataris si en anar a la revisió dels contractes en sortien beneficiats per la resolució".⁹ El governador va proposar també aquesta fórmula per solucionar els problemes que havien sorgit a altres pobles veïns, especialment a la Nou i a la Pobla de Montornès.

Si bé el conflicte del Catllar havia estat resolt, en aquest poble hi continuava regnant una forta tensió social, de manera que el governador, molt prudent i amb ganes d'estalviar-se nous conflictes, el 21 d'octubre no hi va autoritzar una conferència "que más que nada tendía a rebelarse y rebelar a los campesinos de aquellos contornos contra las disposiciones judiciales dictadas por la solución del conflicto de los parceros".¹⁰ Preocupat pels fets que s'estaven produint, el mateix dia 21 va emetre un comunicat on deixava ben clar que "el parcer no té dret a negar al propietari el dret de rebre o retenir la seva part dels fruits amb arranament als contractes vigents, essent per tant, completament abusius, alguns actes que s'han vingut cometent en diversos pobles d'oferir als propietaris una part inferior a l'estipulada en el contracte".¹¹

Amb tot, diversos parcers de la Pobla de Montornès no feren cas al governador i els mateixos dies el veí de Vilanova i la Geltrú i propietari de la Pobla Josep Pi i Soler va presentar al jutjat núm. 9 denúncies per incompliment de contracte. Tal com havia succeït al Catllar, el governador Noguer i Comet va fer de mediador per tal de resoldre les divergències que sorgiren a l'hora de repartir els fruits.¹² Al cap de

⁷ *Les Circumstàncies*, 18-10-1931.

⁸ *La Veu de Tarragona*, 20-10-1931. *Les Circumstàncies*, 21-10-1931.

⁹ *La Veu de Tarragona*, 21-10-1931. *Les Circumstàncies*, 24-10-1931.

¹⁰ *La Cruz*, 22-10-1931.

¹¹ *La Veu de Tarragona*, 21-10-1931.

¹² *La Veu de Tarragona*, 31-10-1931.

pocs dies, *La Veu* anunciava que “després de diferents reunions al Vendrell, Tarragona i a la Pobla, se celebrà una reunió en què quedà definitivament resolt el conflicte que era causa de gran malestar”. L’acord a què s’arribà fou semblant al del Catllar: “els parcers faran entrega als propietaris de la mateixa part dels fruits que en anys anteriors, que els propietaris aniran a cercar a on ara està el dipòsit i en firmaran un rebut per a estar en el que diguin les resolucions de l’autoritat competent en la revisió dels contractes”¹³. El tracte també deia que els propietaris, després d’estar en possessió dels fruits, retirarien les denúncies presentades contra els parcers per incompliment del contracte. Sembla que la Guàrdia Civil, que havia estat uns quants dies a la Pobla per evitar l’aparició de conflictes i garantir-hi l’ordre públic, es va reintegrar definitivament als seus llocs. Segons el diari de Reus *Les Circumstàncies*, es va restablir “la normalitat i la bona harmonia entre els litigants”.¹⁴

La situació havia arribat a bon port al Catllar i a la Pobla, però la tensió entre parcers i arrendataris, d’una banda, i propietaris, de l’altra, no s’havia apaivagat, al contrari, s’anava incrementant cada dia. Així, doncs, per tal de defensar amb força els seus interessos, els rabassaires s’anaven organitzant i després d’una assemblea provincial celebrada a Llorenç del Penedès aparegueren al Baix Gaià les primeres organitzacions d’aquest col·lectiu: es tractava de les associacions de rabassaires de Torredembarra, Salomó, la Nou, Roda, Creixell i la Pobla. A més, en aquest darrer municipi hi va aparèixer també una organització de propietaris.¹⁵

Enmig de l’ambient de crispació existent al Camp de Tarragona aquella tardor i mentre la collita d’olives provocava encara algun conflicte, la Lliga Catalana va fer un míting a Torredembarra el dissabte 21 de novembre en què intervingueren els dirigents polítics Querol, Torrents, Castellví, Gich i Josep M. Tallada.¹⁶ El míting transcorregué sense incidents mentre intervingueren els dos primers oradors, però quan Ignasi de Castellví va començar a fer referència al problema agrari i va afirmar que “en un poble com aquest, que viu de la terra, hem de proclamar que rebutgem tant les violències de dalt com les de baix”, hi hagué un grup dels assistents que el xiularen i l’escriassaren. El polític, exposant en tot moment els punts de vista de la Lliga, va assenyalar que “l’arrel del nostre dret és el respecte als pactes i al costum” i protestava “de la conducta d’aquells polítics que per ambicions electorals llencen els

¹³ *La Veu de Tarragona*, 1-11-1931.

¹⁴ *Les Circumstàncies*, 3-11-1931.

¹⁵ L’Associació de Propietaris de la Pobla de Montornès va ser autoritzada pel Govern Civil el 9 d’octubre del 1931, amb Lluís Plana Llaudet (propietari del mas d’en Solé) com a president. Aquesta entitat, l’única associació de propietaris registrada als pobles del Baix Gaià, va tenir una trentena d’associats.

¹⁶ *La Veu de Tarragona*, 24-11-1931.

treballadors a la violència”. Tal com assenyala la premsa d'aquells dies, hi hagué en aquesta intervenció una gran tensió a la sala, ja que les protestes eren contrastades per aplaudiments. La intervenció de Josep Tallada, en un to molt crític contra els dirigents republicans, també va provocar aldarulls. L'enorme politització que havia adquirit la qüestió rabassaire feia que el conflicte sortís del camp i s'estengués també a tot tipus d'actes públics. Dues setmanes més tard, el polític esquerrà Julio Ibáñez va efectuar un míting a la sala La Unió de Torredembarra. L'acte va transcórrer sense incidents.¹⁷

Pocs dies després, es van començar a fer públiques les primeres sentències referents a la revisió dels contractes de conreu: la gran majoria eren favorables als propietaris i no acceptaven la reducció de la renda que els parcers havien sol·licitat. Les expectatives dels camperols s'estaven enfonsant.

Els primers mesos de l'any 1932 van transcórrer sense problemes. Un cop feta la collita, la tensió al camp havia disminuït i l'atenció dels mitjans de comunicació i de la vida pública havia semblat dirigir-se a la qüestió religiosa, en especial a la dissolució dels jesuïtes. A més, els pagesos preveïen per a aquell any una bona collita, cosa que els feia oblidar les sentències negatives a la reducció dels contractes. A finals de març, a la Pobla, segons *La Veu*, “els conreadors estan esperançats per les properes collites d'olives i garrofes doncs hi ha una saó com fa molts anys no havien vist”.¹⁸

Davant d'unes expectatives de producció optimistes, els productors es mostraven preocupats per la política comercial del Govern i els efectes que podria tenir en l'evolució dels preus interns. El dia 27 d'abril del 1932, una comissió de propietaris colliters de la Riera, la Pobla, el Catllar, la Nou, Torredembarra i altres pobles del camp va visitar l'alcalde de Tarragona, Pere Lloret, perquè ell, amic i col·laborador del ministre Marcel·lí Domingo, li trametés un telegrama en què la comissió li demanava “el manteniment dels actuals decrets de duanes que graven la importació de garrofa estrangera per entendre que poden subvenir complidament les necessitats del mercat nacional, sense rebassar el preu de 10,50 ptes els 40 Kg a què actualment es cotitza el fruit de referència”.¹⁹ L'alcalde Lloret va prometre atendre al seu prec i va cursar el sol·licitat telegrama al ministre.

El 15 de juny, quan a diversos pobles del Penedès ja apareixia algun conflicte amb la collita de l'all i la trepadella, l'alcalde de la Pobla, molt previsor, va visitar el governador per parlar sobre l'aplicació de les disposicions vigents sobre parceria i evitar, *a priori*, que es produïssin incidents com els ocorreguts l'any anterior.²⁰ Tot sembla

¹⁷ *La Veu de Tarragona*, 9-12-1931.

¹⁸ *La Veu de Tarragona*, 29-3-1932.

¹⁹ *La Veu de Tarragona*, 28-4-1932.

²⁰ *La Veu de Tarragona*, 16-6-1932.

indicar que, a diferència d'altres comarques, aquella temporada transcorregué pacífica al Baix Gaià, molt diferent del 1931. Amb tot, la tensió al camp va continuar i nombrosos rabassaires dels nostres pobles van acudir a la cèlebre manifestació rabassaire del novembre del 1932 a Tarragona per tal de denunciar l'actuació de la justícia i de la Guàrdia Civil amb relació al conflicte dels contractes de conreu.²¹

Al llarg del 1932 i el 1933 es van fer públiques les sentències de contenciosos plantejats. En la majoria dels casos, el jutge desestimava les reivindicacions dels pagesos.

L'APARICIÓ DE LES ORGANITZACIONS DE RABASSAIRES AL BAIX GAIÀ²²

La nova dinàmica política del període republicà va modificar substancialment els paràmetres de mobilització pagesa que havien persistit fins aleshores al Baix Gaià. Tot i l'existència de conflictes entre rabassaires i propietaris, l'associacionisme agrari havia estat majoritàriament vertebrat al voltant del moviment cooperatiu; a més, en la majoria de pobles s'havia imposat a principis de segle el cooperativisme agrari de caire reformista que integrava tant els propietaris agraris com els arrendataris, parcers o jornalers.

Tot i l'emergència del sindicalisme obrerista rabassaire durant els anys vint, a partir de la fundació de la Unió de Rabassaires, aquestes entitats no van penetrar al Baix Gaià fins a la tardor del 1931, estretament vinculades a l'aplicació dels decrets de revisió dels contractes de conreu.

La primera organització de rabassaires creada al Baix Gaià fou la Sociedad de Arrendatarios y Aparceros de Torredembarra, la qual elaborà els estatuts el 26 d'octubre del 1931 i fou definitivament autoritzada pel Govern Civil el 6 de novembre.²³ Aquesta entitat es proposava com a finalitat "valerse de la ayuda mutua para defender, conforme a las leyes, los intereses morales y materiales de cuantos siendo socios de esta entidad cultiven tierras ajenas por cualquier título jurídico". Per ser-ne soci calia ser parcer o arrendatari i s'havia de pagar una quota d'una pesseta al mes. A diferència de la resta d'organitzacions camperoles que apareixerien a la nostra àrea, aquesta entitat, presidida uns quants anys per Josep Gras Pagès, es limitava a una cooperació per tal de defensar els interessos de la classe i no exercia funcions de sindicat agrari ni de societat recreativa. També cal dir que aquesta associació no

²¹ DUCH PLANA, M. (1994). *República, reforma i crisi: el Camp de Tarragona (1931-1936)*. Tarragona: El Mèdol, p. 28.

²² Tota la informació referent a la constitució i estatuts de les entitats que es comenten s'ha obtingut del Registre d'Associacions del Govern Civil, a l'Arxiu Històric Provincial (AHP).

²³ Va quedar registrada al "Cens de sindicats i associacions agràries, forestals i ramaderes" amb representant a la Cambra Oficial Agrícola el 13 de juny del 1933 (BOPT, 13-6-1933).

Capçalera de La Terra, diari de la "Unió de Rabassaires i altres cultivadors del camp de Catalunya" entre el 1922 i el 1936

estava adherida formalment a la Unió de Rabassaires, tot i que actuava com si ho estigués. El seu domicili va estar a la plaça de Pi i Margall, núm. 7, al local que en aquells anys ocupava el Centre Democràtic Federal, fins que al març del 1934 es va traslladar al carrer Major, núm. 10.

El 31 d'octubre del 1931 va tenir lloc a Llorenç del Penedès una assemblea provincial de la Unió de Rabassaires a la qual van assistir diversos camperols de la nostra comarca i que va servir per expandir l'associacionisme rabassaire als nostres pobles: el 9 de novembre es va crear la Sociedad Sindicato Agrícola Agricultors Rabassaires de la Pobla de Montornés: aquesta organització, presidida per Jaume Jansá Nin, va aconseguir afiliar en el moment de la fundació 73 socis, és a dir, una quarta part dels homes majors d'edat del poble. L'endemà, el 10 de novembre, es va crear la "Sociedad Sindicato Agrícola Agricultors Rabassaires de la Nou de Gayá", entitat que va fixar el domicili al carrer Nou, núm. 1, i va escollir com a president Martí Rovira Martí.

La febre rabassaire va escampar-se ràpidament i al cap d'una setmana aparegueren tres organitzacions més, concretament a Roda de Berà (constituïda el 12-11-1931), Creixell (constituïda el 17-11-1931) i Salomó (constituïda el 18-11-1931). De les tres entitats, la de Roda fou la més reeixida, ja que va aconseguir associar 92 rabassaires, xifra que en un any ascendí a 97: de cada dos homes majors d'edat censats a Roda de Berà, un pertanyia a aquest novell sindicat. Es tractava, doncs, d'una organització amb molt forta implantació. Si bé en un principi situaren el domicili al carrer de Valls, 39, el 1932 canviaren l'adreça pel carrer de Sant Salvador, 15; pel que fa a la direcció, fou encarregada fins el 1934 a Salvador Mercadé i posteriorment a Enric Mercadé Palau.

Pel que fa a l'associació de Salomó, també va tenir un èxit important, ja que va agrupar 84 rabassaires en un poble on hi havia 221 homes majors d'edat. El seu president va ser Zacaries Masagué.

Els de Creixell van ser, en canvi, molt minoritaris: en el moment de la fundació eren 26 i a principis del 1934 eren 20; també cal tenir en compte que d'aquests només eren 15 els que pagaven la quota trimestral que els corresponia. El domicili el tenien a la Plaça, núm. 4, i la presidència fins a l'any 1934 fou ocupada per Josep Gual Puig. Si tenim en compte que segons el cens del 1930 aquest municipi tenia 103 homes majors d'edat, resulta que més o menys una cinquena part es va afiliar

al sindicat rabassaire, una proporció bastant petita si la comparem amb els pobles del voltant, especialment Roda i Salomó.

Les agrupacions de rabassaires de la Pobla, la Nou, Roda, Creixell i Salomó, a banda d'aparèixer els mateixos dies, tingueren també molts trets en comú: les cinc entitats van adoptar com a reglament els mateixos estatuts, facilitats per la "Unió de Rabassaires i altres cultivadors del camp de Catalunya". A diferència de l'agrupació de Torredembarra, aquestes entitats de rabassaires es van constituir com a sindicat agrari i pretenien, doncs, a banda de defensar els interessos de classe, dur a terme totes unes tasques pròpies de les societats cooperatives de l'època: es tractava de fomentar el crèdit agrícola, auxiliar-se mútuament, adquirir eines, màquines, plantes, adobs, animals i, fins i tot, comprar terres per cultivar-les el sindicat; també tenien com a objectiu fomentar la cultura entre els socis "estableciendo escuelas y biblioteca, organizando conferencias, suscribiéndose a revistas, periódicos y cuantas publicaciones se consideren necesarias al sindicato".

El primer article dels estatuts també deixava molt clar que "si el interés técnico-económico demostrase la necesidad, éste podrá entrar a formar parte de entidades de índole análoga de carácter comarcal, regional o nacional". Tal com era de preveure, i emparant-se en aquest article, les cinc organitzacions van aprovar, en la mateixa sessió constitutiva, entrar a formar part de la "Unió de Rabassaires i altres cultivadors del camp de Catalunya". El rabassaires del Baix Gaià entraven definitivament dins de la xarxa rabassaire catalana, i s'integraven en una organització que el 1932 tenia 21.542 afiliats i representava 173 entitats agràries.²⁴

Podien formar part d'aquestes entitats els "labradores, aparceros, enfiteutas, rabassaires, censatarios o arrendatarios de tierras enclavadas en este término municipal o pueblos vecinos que estén en pleno goce de sus derechos civiles y cuenten la edad de catorce años cumplidos" (art. 4). Pel que fa a les dones, podien ser membres del sindicat si eren "cabeza de familia o solteras mayores de diez y seis años" (art. 4). També convé tenir en compte que qualsevol aspirant podia no ser admès si "se viniere en conocimiento de que no observa correcta conducta moral en su familia o en sus relaciones de trabajo y de sociedad" (art. 6). La quota que havien de pagar era de 6 pessetes anuals, és a dir 1,5 pessetes cada trimestre (art. 10). És interessant anotar que els membres d'aquestes cinc agrupacions de rabassaires pagaven justament la meitat que els seus companys de Torredembarra, on, tot i tractar-se d'una entitat amb moltes menys funcions, els socis havien de pagar una pesseta al mes.

Els sindicats de rabassaires d'aquests cinc municipis comprenien també una "secció benèfica", dotada de les característiques de qualsevol entitat de socors mutus.

²⁴ DUCH PLANA, M. *Op. cit.*, p. 26.

Els socis inscrits en aquesta secció havien de pagar, si eren homes, una quota de 2,5 pessetes mensuals i si eren dones, de 2 pessetes (art. 35); en cas de malaltia, cobrarien durant cinc mesos un subsidi de 6 pessetes diàries (art. 37). Les associades que haguessin estat membres de la secció durant dos anys podien cobrar, en cas de part o avortament, un subsidi de 25 pessetes (art. 40). En cas de malaltia, els associats s'encarregarien de treballar les terres del malalt, sempre en dia festiu exceptuant la verema o casos urgents (art. 44).

Els sindicats també tenien una secció d'Abonos y Géneros, una secció Cooperativa de Artículos de Consumo i la Sección de Maquinaria, encarregades de les funcions més pròpies dels sindicats agraris del moment.

Tot coincidint amb l'emergència de les entitats de rabassaires al Baix Gaià, el 12 de novembre del 1931 va tenir lloc una reunió al Sindicat Agrícola del Catllar per tal de constituir una nova societat de treballadors de la terra i donar lectura i discussió d'un projecte de reglament.²⁵ El grup, liderat per Pau Miró, no es va constituir oficialment fins al cap d'un any, i no va ser aprovat pel governador civil fins el 23 de gener del 1933. La "Societat de Rabassaires i altres cultivadors del camp del Catllar" tenia com a finalitat "reunir als rabassaires, parcers, arrendataris, masovers, jornalers i demés treballadors del camp a l'objecte de millorar, pels mitjans legals, la seva condició social i cultural" (art. 1): l'organització, a la qual es podia accedir pagant una quota de 3 pessetes anuals, no tenia pretensions cooperativistes i es limitava, doncs, a defensar els interessos de classe. Els rabassaires continuaven, doncs, canalitzant la seva activitat econòmica a l'interior de la històrica Societat Agrícola del Catllar (fundada el 1897), que es va mantenir com a principal pilar associatiu dels pagesos de la vila durant tot el període republicà. Al Catllar, la mobilització política dels pagesos va accentuar-se el 1933 amb la fundació d'una secció local del Bloc Obrer Camperol,²⁶ partit comunista dissident.

La fórmula organitzativa dels rabassaires de la Riera fou completament diferent de la dels pobles veïns. Efectivament, com a tots els pobles amb presència de parcers i arrendataris, va organitzar-s'hi un grup de treballadors de la terra que va actuar en línia amb les accions de la Unió de Rabassaires. No obstant això, fins el 1936 el grup no va arribar a constituir-se formalment i es va mantenir estretament vinculat a la Societat de Rabassaires del Catllar. Tal com recorden els testimonis de l'època, Joan Suñé Fortuny, líder dels rabassaires de la Riera, actuava d'acord amb Pau Miró,

²⁵ *Diari de Tarragona*, 12-11-1931.

²⁶ El Catllar fou el primer municipi del Baix Gaià on es va registrar una secció local del Bloc Obrer Camperol. El següien la Pobla de Montornès (1934), Torredembarra (1936), Creixell (1936) i Tamarit (1936).

president a l'organització del Catllar. El grup de rabassaires de la Riera, no gaire nombrós, estava estretament vinculat al Centre d'ERC de la Riera, que va ser fundat el 30 de març del 1933. Paral·lelament, la majoria dels rabassaires de la Riera van continuar sent membres de la històrica Societat Cooperativa Agrícola (coneguda com La Societat). En aquest sentit, el cooperativisme a la Riera va mantenir fins al 1936 un caràcter interclassista.

De manera paral·lela, el moviment rabassaire tampoc no va institucionalitzar-se aquells anys a Altafulla, on els rabassaires estaven estretament vinculats al Centre Federal. No va ser fins a l'arribada de la Guerra Civil que la Unió de Rabassaires va adquirir presència formal en el municipi.

Durant la tardor i hivern del 1931, l'activitat dels sindicats d'agricultors rabassaires es va centrar a donar als pagesos totes les facilitats per poder sol·licitar la revisió dels contractes de conreu. Així, doncs, eren aquests sindicats els que, des de la seva creació, van encarregar-se d'aconseguir i repartir entre els camperols els impresos per sol·licitar la revisió, així com representar els camperols davant el jutjat de primera instància. Tal com ha assenyalat Albert Balcells, és justament la gran mobilització dels rabassaires en aquest període (30.000 sol·licituds de revisió) el que indica que la Unió de Rabassaires tenia ja en aquell temps una organització consolidada, eficaç i present a tot el territori. Els casos de Salomó i la Pobla, amb importants organitzacions rabassaires i nombroses sol·licituds de revisió (103 i 72), en són una mostra molt clara. També val a dir que el poble del Baix Gaià amb un nombre més alt de sol·licituds, Vespella, no tenia, durant aquell període, cap organització de rabassaires formalment constituïda.

D'acord amb la nova legislació republicana relativa a les cambres agràries, totes les associacions esmentades, independentment de la naturalesa específica de les seves funcions, van quedar registrades a mitjan 1933 al Cens de Sindicats i Associacions Agrícoles, Forestals i Ramaderes, amb dret a representació a la Cambra Oficial Agrària de Tarragona,²⁷ juntament amb els sindicats agraris i societats cooperatives que ja existien en els esmentats municipis.

BIBLIOGRAFIA

- AAVV (1933). *Els contractes de conreu a Catalunya*, vol. II. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Publicacions del Departament de Justícia.
- BALCELLS, A. (1983). *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire (1890-1936)*. Barcelona: La Llar del Llibre.

²⁷ BOPT, 30-5-1933. BOPT, 13-6-1933.

- CABO RIGOL, M. (1981). “La qüestió agrària a Catalunya i les seves derivacions polítiques en el marc de la Segona República”. Comunicació presentada al Col·loqui Internacional sobre la Segona República Espanyola. Tarragona, 1981.
- CAMPS I ARBOIX, J. de (1971). *Història de la llei de contractes de conreu*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- DUCH PLANA, M. (1981). “La polèmica de la llei de contractes de conreu”. Comunicació presentada al Col·loqui Internacional sobre la Segona República Espanyola. Tarragona, 1981.
- (1994). *República, reforma i crisi: el Camp de Tarragona (1931-1936)*. Tarragona: El Mèdol.
- GIRALT RAVENTÓS, Emili (1964). “El conflicto rabassaire y la cuestión agraria en Cataluña hasta 1936”, *Revista del Trabajo* (Madrid), 7.
- POMÉS, J. (1995). *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.